

مباحثی از:
(تاریخ، علوم و معارف قرآن)

مرزبان کریمی

سرشناسه: کریمی، مرزبان، ۱۳۳۸ -

عنوان و نام پدیدآور: مباحثی از تاریخ، علوم و معارف قرآن/ مرزبان کریمی.

مشخصات نشر: شهرکرد: سدره المنتهی، ۱۳۸۹.

شابک: ۵-۱۳-۵۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸.

رده بندی کنگره: ۱۳۸۹-۲۳۷/۳/۶۵ BP

موضوع: قرآن - بررسی و شناخت.

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹.

مشخصات ظاهری: ۶۹۴ ص
وضعیت فهرست نویسی: فیا.
یادداشت: واژه نامه.
یادداشت: کتابنامه.
شماره کتاب شناسی: ۲۰۷۴۲۳۰.

مباحثی از تاریخ، علوم و معارف قرآن

■ مؤلف: مرزبان کریمی

■ حروفچینی: هادی نمازی

■ طراح جلد: مصطفی رحمانی

■ لیتوگرافی و چاپ: سروش

■ شمارگان: ۱۰۰۰

■ چاپ اول: ۱۳۸۹

ISBN: 978-600-5149-13-5

■ شابک: ۵-۱۳-۵۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸

■ مرکزپخش: تهران، انتشارات اندیشه اسلامی، مقابل دانشگاه تهران، خیابان فخررازی، بین

چهارراه اول و دوم، کوچه شهیدفاتح داریان، پلاک ۴۳/۱، تلفن: ۶۶۹۶۱۴۹۷

■ نشانی ناشر: شهرکرد میرآبادغربی، خیابان شمس، خیابان خیام، کوچه ۵، پلاک ۱۱، کدپستی

همراه: ۱۳۶۰-۳۸۱-۰۹۱۳

۸۸۱۷۹-۳۶۹۶۷

Printed in The Islamic Republic of IRAN

■ کلیه حقوق محفوظ است

فهرست مطالب

■ صفحه

■ عنوان

۱۳ مقدمه

۱۳ قرآن جامع ترین کتاب آسمانی

■ فصل اول: مباحثی از علوم قرآن / ۱۹

۲۱ مباحثی از علوم قرآن

۲۲ تعریف اصطلاحی قرآن

۲۳ علوم قرآنی (شناخت قرآن)

۲۵ تاریخچه علوم قرآنی

۲۷ نام ها صفات قرآن

۴۳ آیه

۴۴	ریشه اختلاف در شمارش آیات
۴۴	کوتاه‌ترین و بلندترین آیات
۴۵	سوره
۴۶	اقسام سوره از لحاظ بزرگی و کوچکی
۴۸	اقسام سوره‌های مفصل
۴۹	اقسام سوره‌های گروهی
۴۹	حروف مقطعه
۵۲	بررسی آیات از نظر حکم و لفظ
۵۲	انواع دلالت الفاظ قرآن بر معانی
۵۴	انواع تشابهات در قرآن
۵۵	ناسخ و منسوخ
۵۵	نظریات پیرامون ناسخ و منسوخ
۵۶	اقسام نسخ در آیات قرآن
۵۶	تأویل
۵۷	عام و خاص
۵۷	اقسام آیات از نظر مکان و زمان نزول
۵۸	تفسیر و وجوه معانی و تفسیری قرآن
۵۹	تفسیر به رأی
۵۹	برخی از وجوه معانی و تفسیر قرآن
۶۰	طرق مطالعه قرآن
۶۱	روش‌های تفسیر قرآن
۶۱	کتابت و کاتبان قرآن
۶۲	ابزار و وسایل کتابت

۶۲	جمع و تدوین قرآن در زمان پیامبر (ص)
۶۴	جمع و تدوین قرآن در یک مصحف بطور مرتب
۶۵	قرائت و قراء قرآن
۶۶	قراء و معلمین قرآن
۶۷	اعراب گذاری و نقطه گذاری قرآن
۶۸	مسائل قرآن
۷۰	نکته‌هایی از علوم قوآنی
۷۴	نکاتی از قرآن در علوم قرآنی
۷۶	قراء سبعه
۷۸	اطلاعات ابتدایی در مورد قرآن
۸۶	برخی ویژگی‌های قرآن
۹۱	ابعاد اعجاز قرآن
۹۶	مصونیت قرآن از
۱۰۳	چگونه از قرآن بهره‌مند شویم
۱۰۷	فهرست از معارف قرآن
۱۱۴	اقسام معارف قرآن
۱۱۶	تفسیر قرآن و انواع آن
۱۱۹	مراحل تفسیر
۱۲۱	مهمترین روش‌های تفسیری قرآن
۱۲۳	تأویل قرآن و معانی آن
۱۲۵	مقایسه تفسیر و تأویل
۱۲۶	تنزیل قرآن
۱۲۷	وحی و معانی گوناگون آن

۱۲۸.....	کاربردهای واژه وحی در قرآن
۱۳۳.....	حروف مقطعه قرآن
۱۳۴.....	آراء دانشمندان درباره حروف مقطعه
۱۳۷.....	تاریخ تدوین قرآن کریم
۱۳۸.....	آیا تدوین قرآن در زمان خلفا صورت گرفت
۱۴۶.....	قرآن و عترت
۱۵۷.....	تحریف ناپذیری قرآن کریم
۱۵۹.....	دلایل عدم تحریف قرآن

■ فصل دوم: اعلام قرآن/ ۱۶۳

■ فصل سوم: نام‌ها و صفات الهی در قرآن کریم/ ۲۱۱

۲۱۳.....	اقسام اسماء الهی
۲۱۵.....	تعداد و شماره اسماء حسنا در قرآن

■ فصل چهارم: آیات مَعْنُون در قرآن کریم/ ۲۴۹

۲۵۱.....	آیاتی که نام‌های خاص دارند
----------	----------------------------

■ فصل پنجم: نام‌ها و اوصاف قیامت در قرآن کریم/ ۳۲۵

۳۲۵.....	نام‌ها و اوصاف قیامت در قرآن کریم
----------	-----------------------------------

■ فصل ششم: یهود در قرآن کریم/ ۳۵۵

۳۵۷.....	وجه تسمیه یهود
۳۵۸.....	دو خصیصه برجسته
۳۶۴.....	صهیونیست و فراماسونری

۳۷۴	 مبانی دینی جنایات صهیونیسم
۳۸۵	 شجره خبیثه صهیونیسم
۳۸۸	 برخی دیگر از صفات یهود در نگاه قرآن کریم
۳۹۴	 هشدار قرآنی
۳۹۸	 قدس شریف
۳۹۹	 اهمیت اجتماعی و سیاسی بیت المقدس
۴۰۰	 اهمیت مذهبی و دینی و اعتقادی بیت المقدس

■ فصل هفتم: تشبیهات و مثال های قرآن کریم/ ۴۰۳

۴۰۵	 اهمیت مثال در بیان حقایق
۴۰۷	 تشبیه و مثال های قرآن کریم

■ فصل هشتم: سوگندهای قرآن کریم/ ۴۵۷

۴۶۰	 فواید سوگندهای قرآن
۴۶۲	 اموری که قرآن به آن ها سوگند یاد کرده است

■ فصل نهم: دانستنی هایی از قرآن کریم/ ۴۸۳

۴۸۵	 جهان ماورای طبیعت
۴۸۷	 آفرینش عالم شهود و جهان خلقت
۴۸۸	 هفت آسمان
۴۹۰	 پدیده های زمینی
۴۹۲	 فرشتگان
۵۰۱	 جن
۵۰۴	 شیطان، ابلیس
۵۰۸	 شیطان در برخی آیات قرآن و نهج البلاغه

روح		۵۱۲
عرش و کرسی		۵۱۴
لوح محفوظ - لوح محو و اثبات		۵۱۸
قلم		۵۲۰
بیت المعمور		۵۲۳
آدم، انسان و بشر		۵۲۴
مراحل شکست انگیز آفرینش انسان طبق آیات قرآن		۵۲۵
ستایش های قرآن از انسان		۵۲۸
نکوهش های قرآن از انسان		۵۳۱
قلب، فؤاد و صدر		۵۳۲
قلب سلیم، تنها سرمایه نجات		۵۳۵
حیات و مرگ دل ها		۵۳۷
نفس		۵۳۹
فطرت		۵۴۱
گرایش های فطری انسان		۵۴۳
نامه اعمال		۵۴۵
انواع کتاب های ثبت اعمال		۵۴۶
عقل و لب		۵۴۹
میزان اعمال		۵۵۱
سعد و نحس ایام		۵۵۵
سوگندهای قرآن		۵۵۸
سلام و امنیت در قرآن کریم		۵۶۳
اهمیت سلامت قلب		۵۶۶

۵۶۹		رابطه امنیت و روزی فراوان
۵۸۴		فصیح ترین و بلیغ ترین آیه قرآن کریم
۵۸۷		مفردات اساسی آیه
۵۹۲		جلوه‌های از مدیریت اسلامی
۵۹۶		مدیریت اسلامی
۵۹۶		مدیریت در پرتو مهدویت
۵۹۷		شب قدر قرآنی و شب قدر فرقانی
۵۹۹		قدر چیست؟
۵۹۹		زمان و قرآن
۶۰۱		داستان از دیدگاه قرآن کریم
۶۰۷		واژه‌های فارسی در قرآن کریم
۶۲۳		توازن عددی در قرآن کریم
۶۲۷		آماري از قرآن کریم

■ فصل دهم: یکصد و چهارده نکته قرآنی / ۶۳۵

■ منابع / ۶۸۵

مقدمه

قرآن جامع ترین کتاب آسمانی

قرآن آخرین کتاب آسمانی است، این نسخه‌ی ممتاز داروی تمام بیماری‌های اخلاقی و روحی است. لفظ قرآن از «قرء» جدا شده، «قرء» به معنی «خواند» و قرآن به معنی «خواندن» یا «آنچه باید خوانده شود» آمده است. این کتاب از طرف آفریدگار عالم بر حضرت محمد(ص) پیامبر اسلام نازل شده و جاوید است.

تنها چند سوره از قرآن به طور کامل و یک مرتبه نازل شد. بقیه قرآن به صورت آیاتی نازل می‌شد و طبق تعلیمات جبرئیل، نویسندگان وحی به فرمان حضرت محمد(ص) آیات را در سوره‌های معین می‌نگاشتند تا تکمیل گردید. نخستین قسمتی که از قرآن نازل شد، پنج آیه اول سوره علق می‌باشد.

قرآن دارای سی جزء مساوی و یکصد و چهارده سوره، قسمت‌های نامساوی، می‌باشد. هر سوره نامی دارد که به تناسب کلمه‌ای قابل ذکر که در سوره آمده، یا نام شخص که در آن سوره ذکر شده، با موضوعی که در سوره مورد بحث قرار گرفته می‌باشد. پاره‌ای از سوره‌ها که قبل از هجرت پیامبر اکرم(ص) نازل شده‌اند را سوره‌های مکی و بعضی که پس از هجرت نازل شده‌اند را سوره‌های مدنی می‌نامند. هر سوره از اجزاء غیر مساوی تشکیل یافته که آیه (علامت و نشانه) خوانده می‌شود. بعضی می‌گویند که پاره‌ای از

آیات قرآن برداشته شده و در آن تحریف راه یافته است، این یک افترای بی اساس است که دشمنان اسلام بدین گونه می خواهند در سندیت قرآن خدشه وارد کنند و گرته قرآنی که اکنون در دست مسلمان های جهان است همان قرآنی است که از طرف خداوند بر پیامبر اسلام (ص) نازل شد و در خلال چهارده قرن، با این همه چاپ های گوناگون و گردیدن به دست اقوام و ملل مختلف مسلمان هیچ گونه تغییر و تحریفی در آن به وجود نیامده، مهمتر آن که، زمانی که عثمان دستور استنساخ قرآن را داد خط کوفی بوده که اعراب و نقطه کاملی نداشته و بعدها ی حجاج بن یوسف ثقفی روی حروف نقطه و اعراب گذارد. با اختراع صنعت چاپ نخستین قرآن در سال ۱۵۳۰ میلادی به چاپ رسید.

یکی از جنبه های اعجاز و برتری قرآن، جامعیت آن است. قرآن در آیه ۸۹ سوره اسراء می گوید: «وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا» (ما برای مردم در این قرآن از هر نمونه ای از انواع معارف بیان کردیم ولی با این حال اکثر مردم جاهل و نادان جز افکار حق و نادیده گرفتن دلایل هدایت، عکس-العملی نشان ندادند)

در کتاب آسمانی قرآن، هم دلائل معین عقلی با ریزه کاری های مخصوصش در زمینه عقاید آمده و هم بیان احکام متین و استوار بر اساس نیازمندی های بشر در همه زمینه ها، هم بحث های تاریخی قرآن در نوع خود بی نظیر، هیجان انگیز، پیدادگر، دلچسب، تکان دهنده و خالی از هر گونه خرافه است. و هم مباحث اخلاقی که با دل-های آماده همان کار را می کنند که باران بهار با زمین های مرده.

مسائل علمی که در قرآن مطرح شده، پرده از روی حقایقی بر می دارد که حداقل در آن زمان برای هیچ دانشمندی شناخته نشده بود. خلاصه قرآن در هر وادی گام می نهد، عالیترین نمونه را ارائه می دهد. قرآن در هر عصر و زمانی که خوانده می شود آن چنان است که گویی امروز و برای امروز نازل شده و هیچ اثری از گذشت زمان در آن دیده نمی شود.

یکی از جهات اعجاز قرآن و ضمناً از مشخصات یک دین صحیح آسمانی، طرز قانونگذاری در قرآن است. که مزایا و امتیازاتی مخصوص به خود دارد که نمی‌توان آن‌ها را در قوانینی که زائیده شده‌ی افکار بشر است جستجو کرد. از جمله قوانین قرآن که واضع آن خدا است دارای کلیت و جامعیت است و در هر زمان و مکانی و نسبت به هر طبقه و قومی یکسان وضع شده و در مورد همه یکسان اجرا می‌شود. قوانین قرآن از هرگونه اعمال نظر و فکری خالی است، چون همه بندگان در پیشگاه خدا یکسانند. در قوانین الهی رعایت همگان به طور مساوی شده مصالح و مفاسد واقعی جامعه در تدوین آن مورد ملاحظه قرار گرفته است و تفاوت آن با قوانین بشری این است که چون بشر به طور کامل و دقیق به مصالح و نیازمندی‌های افراد و اجتماع آگاه نیست در قانون‌گذاری راه دیگری پیموده است. از این رو قانون باید از طرف کسی باشد که برتر از همه افکار و ادراکات جامعه‌ی بشر باشد، تمام نیازمندی‌ها را درک کند و خود نیازمند نباشد.

در مورد عبادات، دستورات قرآن بهترین راه و روش بندگی خدا را جلوه گر می‌سازد. در باب اعتقادات، بهترین عقیده و طرز تفکر را به بشر القاء می‌کند در امور اخلاقی و معاشرت، رفتار مرد و زن قوانین قرآن موجب زندگی گرم و تشکیل دهنده کانون محبت است، حقوق پدر و مادر نسبت به فرزند و برعکس، برادر و خواهر، فرمانفرما و فرمانبر و قوانین جزایی و قضایی و سایر حقوق متبادله اجتماع طوری در قرآن بیان شده که تمام نکات اخلاقی را رعایت نموده، برای ارث و جلوگیری از تراکم ثروت، از بین بردن اختلافات طبقاتی به بهترین وجه قانون تدوین نموده است.

قوانین قرآن به قدری جامع و با استحکام است که با گذشت زمان کهنه و ناقص نمی‌گردد و نیاز به تبصره و متممی پیدا نمی‌کند چون وضع این قوانین از طرف خداست که به تمام سود و زیان و نیازمندی‌های اجتماع و پیش آمدهای بعدی آگاه می‌باشد و به علاوه اختلاف بنیه و مزاج افراد را می‌داند و در سایه قوانین او تمام افراد بشر از بزرگ و کوچک، مرد و زن، سیاه و سفید، نیازمند و بی نیاز به حقوق خود می‌رسند و بدون ظلم

و تعدی به فردی همگان از مزایای زندگی به طور صحیحی برخوردارند و نظم و انتظام و وحدت بشری را حفظ می‌نماید.^۱

برای وضع قانون معمولاً عده‌ای از حقوقدانان دور هم جمع شده و با شور و تبادُل نظر و بحث و مذاکره، مواد آن را تنظیم می‌کنند. اما با گذشت زمان نقاط ضعف آشکار می‌شود و نیاز به تغییر یا افزودن ماده واحده و تبصره احساس می‌گردد، تا آن جا که پس از گذشتن یک یا چند قرن ناتوانی قانون از اداره اجتماع کاملاً آشکار گشته و وضع قانون جدیدی لازم به نظر می‌رسد.

حال با دقت و تعمق به این مطلب توجه کنید که یک مرد درس ناخوانده و استاد ندیده در گوشه‌ای دور از تمدن، به تنهایی و بدون شور و تبادُل نظر با دیگران، قانونی جهانی می‌آورد گونه فقط عرب یابانگرد را در کمتر از یک قرن متشکل نموده و بر امپراطوری‌های معاصر خود غلبه می‌دهد، بلکه برای بشر قانونی عرضه می‌دارد که حتی در عصر فضا، رستگاری واقعی جوامع بشری جز با عمل به آن میسر نیست. درباره قانون قرآن دانشمندان بزرگ اسلامی در طی چهارده قرن داد سخن داده‌اند و کتاب‌های مختصر و مفصل در این باره نگاشته‌اند.

هیچ کدام از ادیانی که امروز در جهان وجود دارند (اعم از حق و باطل) پیروان خود را از داشتن قانون دیگر، برای اداره امور زندگانی بی‌نیاز نمی‌کند، چنانچه ربرت هوگوت جاکسون می‌نویسد: در غرب سیستم قانونی را یک موضوع دنیوی می‌دانند که در آن مقتضیات وقت رُل بزرگی بازی می‌کند. البته نفوذهای مذهبی در تشکیل قوانین خیلی مؤثر و قوی بوده‌اند. ولی با وصف همه این‌ها، قانون باز به صورت یک امر دنیوی باقی مانده است. ازاین رو قانون، تکالیف مذهبی معین نمی‌کند بلکه در حقیقت هشیارانه آن‌ها را حذف می‌کند. قانون فقط یک تماس محدودی با اجرای وظایف

اخلاقی دارد. ولی بر عکس در دین اسلام، قوانین اسلامی سرچشمه و منبع قانون اراده خدا است.

اراده‌ای که بر رسول او محمد (ص) مکشوف و عیان گردیده است، این قانون و این اراده الهی، تمام مؤمنین را جامعه واحدی می‌شناسد گرچه از قبایل و عشایر گوناگون تشکیل یافته و در مواضع و محل های دور و مجزایی از یکدیگر واقع شده باشند. در این جامد هب نیروی صحیح و سالم التصاق دهنده جماعت می‌باشد نه ملیت و حدود جغرافیایی.

در این جا خود دولت هم مطیع و فرمانبردار قرآن است و مجالی برای قانونگذار دیگری باقی نمی‌گذارد چه رسد به آن که اجازه انتقاد و شقاق و نفاق بدهد.^۱

علامه طباطبایی می‌فرماید: در قرآن کریم برای اهل ادب، بلاغت در کلام و برای فیلسوف در فلسفه و الهیات و برای دانشمند در علم مربوطه اش و برای جامعه شناس در علم الاجتماع و برای قانونگذار در وضع قوانین و برای سیاستمدار در فن سیاست و برای حکومت‌ها در مورد جهاننداری و بالاخره برای جهانیان در همه شئون زندگی، اعجاز بزرگ و بهت آوری است.

مرزبان کریمی